

Recenze, články

Veronika Blažek Iňová. *V úžasu před Boží krásou: Vztah Božího zjevení a lidské zkušenosti krásy jako výzva pro náboženskou edukaci*, Brno: CDK, 2021, 365 s., ISBN: 978-80-7325-538-1.

Nová kniha Veroniky Blažek Iňové *V úžasu před Boží krásou* představuje v českém prostředí ojedinelé sepětí fundamentální teologie a teologické estetiky za účelem hledání nové didaktické metody založené na obecné lidské zkušenosti s krásou. Ať už se jedná o náboženskou výchovu či farní katechezi, autorka zdůrazňuje nutnost soustředit se na samotný moment vstupu na cestu víry a na objevování vlastního životního smyslu. Tento postup odpovídá dynamice samotné víry, která není výsledkem lidského úsilí, ale svobodnou odpovědí na Boží pozvání. V druhé řadě kniha reaguje na skutečnost, že náboženská edukace v českém prostředí mnohdy nemůže navazovat na hlubší prožívání křesťanské víry, nýbrž má často evangelizační (případně pre-evangelizační) charakter. S tímto ohledem autorka přichází s hypotézou, že díky zkušenosti se stvořenou krásou či vizuálním uměním může člověk objevit svůj duchovní rozměr, a tak učinit první krok ke křesťanskému Bohu.

Kniha je bohatá nejen počtem stran, ale i tematickým záběrem a množstvím citovaných zdrojů. Autorka svou hypotézu totiž nejprve podkládá rozsáhlým teoretickým výkladem o vztahu mezi krásou a Božím zjevením či krásou a posvátnem jak z historické perspektivy, tak z hlediska současné teologické reflexe. Poté se zabývá otázkou místa teologické estetiky v náboženské edukaci, aby následně představila svůj vlastní empirický výzkum a navrhla konkrétní didaktickou metodu. Téma Božího zjevení tvoří nejširší rámec celé knihy, a proto mu je věnovaná hned první kapitola. Autorka chápe zjevení jakožto radikální Boží sebe-sdílení, které oslovuje aktivně vnímajícího člověka – jeho smysly i jeho rozum. Krása je jeden z prostředků, jimiž se Bůh dává člověku poznat, a jeden ze způsobů, jak může člověk cítit Boží přítomnost. Nejedná se však pouze o stvořenou krásu, ale také o krásu vytvořenou rukou umělce, protože člověk svou tvorbou umí svědčit o svém Tvůrci, jelikož je sám stvořený k Božímu obrazu.

Vedle fenoménu krásy se kniha soustředí na zkušenost „posvátna“. Termín si původně autorka vypůjčila od známého religionisty Rudolfa Otta, avšak do jeho dnešního významu postupně proniká s pomocí dalších zahraničních i českých myslitelů. Posvátno je představeno jako protiklad k profánnímu; setkání s ním vyvolává pocit tajemna, strachu či úžasu. Následně autorka hovoří o propojenosti náboženské a estetické zkušenosti, aby ukázala, že toto sepětí je právě momentem neviditelného zpřístupnění tajemství, které předchází rozumové reflexi.

Druhá kapitola nese název „Posvátný rozměr krásy v Písmu svatém“ a postupně nás provází starozákonními i novozákonními významy krásy a principy exegeze z pohledu teologické estetiky. Na ní navazuje rozsáhlejší kapitola třetí, v níž nalezneme pojednání o vztahu krásy a posvátna

z historického hlediska od starověku po současnost, v níž do reflexe o kráse stvoření nevyhnutelně vstupuje aktuální téma ochrany životního prostředí. Různorodé pojetí vztahu náboženství, přírody a umění má za následek rozmanitost ve způsobech uměleckého vyjádření počínaje ikonou a konče postmoderní abstraktní tvorbou.

Celá teoretická část je uzavřena pátou kapitolou, v níž najdeme nejen pojednání o místě teologické estetiky v náboženské edukaci, ale rovněž podrobné představení českého kontextu, v němž mladí lidé získávají náboženské vzdělání. V zapojení zkušenosti s krásou do výuky náboženství či katecheze vidí autorka příležitost k prohlubování náboženské (spirituální) i vizuální gramotnosti a tím cestu k získání nezbytných kompetencí pro orientaci v dnešní kultuře a zodpovědné hledání smyslu života.

Další kapitola navazuje dvěma kvalitativními výzkumy, které vedle výše popsaného teoretického kontextu tvoří východisko pro navrhovanou didaktickou metodu. První výzkum – zaměřený na perspektivu samotných umělců – hledal metodou hloubkových rozhovorů odpověď na otázku: „Jak vnímají krásu a její posvátný rozměr autoři výtvarných a uměleckých děl?“ Druhý výzkum se již zaměřil na studenty gymnázií ve věku 13–17 let a jeho hlavní otázka zněla: „Jak vnímají krásu a její posvátný rozměr mladí lidé?“ Oba výzkumy potvrdily, že lze prostřednictvím krásy zažít zkušenost transcendence, ať už při pobytu v přírodě, při návštěvě chrámového prostoru či během vlastní tvorby.

Vlastní didaktická metoda je představena v závěrečné, sedmé kapitole. Skládá se ze tří provázaných kroků: „užasnout – zakusit – proměnit“ a vychází jak z uvedených teoretických poznatků, tak ze zjištění kvalitativního šetření a hloubkových rozhovorů. Cílem první fáze je podporovat vnímavost účastníků výuky vůči kráse okolo nich, aby byli sami schopni otevřít se transcendenci. Moment „zakusit“ v druhé fázi si klade za cíl otevřít oči studentům vůči potřebám druhých. Vnímání krásy v podání Veroniky Blažek Iňové tak nezůstává uvězněno v estetické rovině odtržené od běžného života, ale disponuje člověka pro citlivost vůči bližnímu i světu okolo nás zde a nyní. Ve třetí fázi „proměnit“ jsou již studenti schopni vnímat Boží hlas a otevřít se působení Ducha svatého, což se již odehrává zcela na osobní rovině.

Kniha *V úžasu před Boží krásou* přichází s didaktickým přístupem, který má výrazný potenciál přispět k rozvoji náboženské výchovy a katecheze v české prostředí, a z toho důvodu by jistě neměla zapadnout. V současné podobě však vzhledem k množství citovaných autorů a představovaných konceptů klade na čtenáře značné nároky. Proto by bylo dobré, aby její hlavní teze byly zpracovány ve zjednodušené formě, která by byla přístupnější širšímu publiku. Zároveň by prospělo, kdyby byla publikace časem doplněna o vlastní didaktický materiál.

Barbora Šmejdová
(KTF UK, smejdova@ktf.cuni.cz)